

УДК 32.321

ПОЛІТИКА ЦЕНТРИЗМУ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА

Віта Грицанюк

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна*

Визначено суть політики центризму. Проаналізовано різні погляди та підходи до визначення теоретичних основ політики центризму. Зазначено, що центризму немає в чистому теоретичному прояві, оскільки в кожній країні партії центристської орієнтації мають різні програмні установки, історичні та культурні традиції. Розглянуто умови формування політики центризму в Україні.

Ключові слова: політика центризму, лібералізм, держава добробуту, християнська демократія, соціал-демократія.

На думку багатьох політологів, сприятливим середовищем для формування стабільної демократії є політичні системи, де провідну роль відіграють партії центристського спрямування. Це підтверджується і на практиці. Аналіз соціально-економічної ситуації країн з розвинутою ринковою економікою, стабільною демократією та високим рівнем соціального захисту громадян показує, що їхньою спільною рисою є дотримання правлячими партіями політики центризму. До партій центристської орієнтації можна зарахувати Консервативну і Лейбористську партії Великої Британії, Французькі Об'єднання на підтримку республіки, Соціал-демократичну партію Німеччини, Соціал-демократичні партії Фінляндії і Швейцарії, Соціал-демократичну робітничу партію Швеції тощо [7, с. 65].

В Україні набуває актуальності проблема визначення політично-стратегічного курсу та політичної тактики центризму, умов її формування, зокрема соціальної бази. Цій темі останніми роками присвячено низку наукових публікацій. Найбільший інтерес викликають праці В. Андрущенка, В. Бабкіна, Д. Видріна, В. Кременя, В. Литвина, І. Надольного, А. Ручки, Д. Табачника. Однак ще не можна сказати про ґрунтовне дослідження цього поняття, про чітку визначеність його суті.

Політологічна наука розглядає центризм як зміну конфронтаційного мислення та дій на стиль партнерства, консенсусу, компромісу. Центризм слід розглядати як:

- ідейно-політичну течію;
- певну політичну позицію (установку);
- інструмент у політичній діяльності.

Один із російських дослідників проблеми політичного центризму Г. Водолазов стверджує, що політичний центризм є породженням демократії і прямо залежить від рівня розвитку її інститутів і цінностей. Поза нею він не можливий як такий і виступає радше як одна з можливих функціональних форм її практичної реалізації. Ось як він говорить про їх єдність і невіддільність: “Центризм – демократичний механізм, де були б представлені соціальні групи, прошарки, напрямки, де були б політично артикульовані їх вимоги, і вони могли б вести між собою цивілізовану дискусію, відстоювати свої вимоги” [2, с. 10]. Автор чітко визначив центризм як парадигму суспільного розвитку, “вітер епохи”, віяння якого визначає хід людського мислення.

Поширені й інші точки зору. Ще один російський дослідник цієї проблеми А. Соловйов переконаний, що політичний центризм “може існувати й у вигляді інституціональної безвідносної до позицій суб’єктів системи стримувань і противаг, яка створює гарантії що дозволяють уникати крайнощів...”. Інституціональність у такому випадку необхідно розглядати в її найширшому інтегративному розумінні як сукупність взаємопов’язаних, взаємодіючих і взаємозумовлених у політичному процесі інститутів, цінностей, норм, традицій, моделей поведінки [13, с. 34].

Отже, політичний курс центризму сьогодні – це поняття, яке розкриває не лише модель політичного курсу, що орієнтований на рівню віддаленість від крайнощів, але й тип політичної свідомості. Центризм – це політична платформа і відповідна їй політика, розрахована на пошук і еволюційну реалізацію найбільш сприятливої для суспільства альтернативи розвитку. Прихильники політики центризму пропонують рухатись вперед з одночасним збереженням всього того, що працювало на людину, відповідно до гуманістичних принципів і загальнолюдських цінностей. Основа політичного центризму – баланс громадянських інтересів, їхня приблизна рівновага, пріоритет загальнолюдських інтересів над класовими, груповими, корпора-

тивними. Одним із важливих напрямків у пізнанні справжніх інтересів людей є дослідження оцінки суспільних відносин як справедливих чи несправедливих. У принципах соціальної справедливості спресовані знання, моральні оцінки й соціальний досвід людей. Тому дослідження уявлень громадян про соціальну справедливість дозволяє побачити інтереси і цінності суспільства в цілому. Базовими засадами соціально справедливого суспільства є право людини на життя й суспільне визнання, добробут та соціальну захищеність громадян. Врахування цих знань дозволяє виробити політичний курс центризму, тому що одним з найважливіших напрямків політичної діяльності центризму є переборення конфліктів між суперечливими інтересами, пріоритетами та принципами. До універсальних цінностей людства належать свобода, безпека, інформація та спілкування. Їхня відсутність може мати на людину не менш руйнівний вплив, ніж відсутність їжі та житла.

Теоретичні основи центризму були розроблені видатними ідеологами соціал-демократичного руху Є. Бернштейном та К. Каутським. Е. Бернштейн наприкінці 90-х років XIX ст., виходячи з того, що практика німецької соціал-демократії все більше розходила з революційною теорією К. Маркса, спробував доповнити ряд положень марксизму. Класова боротьба при капіталізмі не заперечувалася, однак передбачалось, що з розширенням буржуазної демократії, ця боротьба набуває виключно мирних форм. Стосунки між експлуататорами і експлуатованими мають вирішуватися через компроміс. К. Каутський теж віддавав перевагу парламентській демократії. Можливою формою переходу до соціалізму він вважав кооперацію робітничих та буржуазних партій [12, с. 257].

До теоретичних основ сучасного центризму можна зарахувати політико-правову концепцію солідаризму, розроблену французьким соціологом Л. Дюгі. Згідно з цією концепцією, основою суспільства є нерівність людей, що призводить до розподілу суспільства на класи, кожен з яких виконує соціально необхідну функцію. Цим зумовлена соціальна солідарність, яку розуміють як факт взаємної залежності, що з'єднує між собою всіх людей, залежно від спільності їх потреб і розподілу праці. Свої ідеї Л. Дюгі протиставляв вченню про класову боротьбу, яке назвав "колосальною оманю", "відразливою доктриною". На його думку, підприємці та капіталісти настільки ж необхідні суспільству, як і пролетарі. Всезагальний страйк, захоплення робо-

чими фабрик і заводів, насильство щодо буржуазії, до чого закликає революційний синдикалізм, загрожує суспільству руйнацією. Характерною рисою ХХ ст. соціолог вважав розвиток синдикатів, які об'єднують за професійною ознакою робітників, підприємців або тих та інших. У кінцевому результаті, стверджував він, виникне федерація класів, що організуються в синдикати, взаємодія між якими буде регулюватися домовленостями, основою яких є взаємні пуступки [5, с. 497].

Теоретичною основою центрizmu слід вважати також теорію держави добробуту, яку висунули ідеологи середніх класів та демократично налаштована інтелігенція в 50-ті роки. Одним із засновників теорії був шведський економіст і державний діяч Карл Гуннар Мюрдаль, автор відомої книжки “За межі держави добробуту”. В основі його концепції лежить твердження про те, що всезагальний добробут вже досягнуто в індустріальних країнах Заходу. Інші країни рано чи пізно стануть на цей же шлях економічного і соціального розвитку. Суть теорії суспільного добробуту, як її сформував К. Г. Мюрдаль, полягає в тому, щоб мирно і без революції – фактично взамін революції – проводити в капіталістичній державі скоординовану публічну політику і при тому з такою ефективністю, яка б поступово привела економіку країни відповідно до інтересів більшості громадян. Держави добробуту мають низку загальних спільних ознак, зокрема такі, як змішана ринкова економіка; іншими словами ринкові відносини переплітаються з державним плануванням; характерна також тенденція до демократизації політичного життя. Загальне виборче право і ріст суспільного добробуту дозволяють перейти до децентралізації держави і передати частину функцій, які традиційно здійснював уряд, органам місцевого самоврядування і добровільним об'єднанням громадян. На відміну від держав минулого сторіччя, сучасна західна демократія пропонує задоволення інтересів всіх прошарків суспільства, їх участь у розподілі соціальних благ. Суспільне життя при загальному добробуті – стан повної гармонії і подолання ідеологічних розбіжностей [5, с. 529]. Дослідник А. Сіароф виділяє такі критерії оцінки держави загального добробуту, як орієнтація на добробут родини та доцільність жіночої праці (тобто можливості жінок працювати на однакових з чоловіками посадах). На думку дослідника, це протестантські християнсько-демократичні держави загаль-

ного добробуту (Німеччина), протестантські соціал-демократичні держави загального добробуту (Швеція) і держави загального добробуту з пізньою активністю жінок (Іспанія, Японія, Швейцарія, Греція) [10, с. 150]. Розробці цієї теорії присвятили свої дослідження такі відомі вчені, як К. Еспін-Андерсен, Д. Істрідіс, Г. Зерборн, Дж. Албер, Дж. Берне, С. Лейбфрайд, Л. Гурл і Д. Такер. З аналітичних досліджень, які провели ці вчені, можна виділити три основні припущення щодо сутності парадигми держави загального добробуту:

1) соціальні права громадянина є сутністю ідеї держави загального добробуту;

2) у державі загального добробуту основна відповідальність за соціальне забезпечення покладена на уряд;

3) добробут фінансується в основному через прямі витрати на соціальні потреби.

Говорячи про центризм, фактично треба пам'ятати, що його нема в чистому теоретичному прояві. У кожній країні партії центристської орієнтації мають різні програмні установки, історичні та культурні традиції, вони можуть тією чи іншою мірою відхилятися вправо чи вліво. Партійні системи більшості держав Заходу сформували основні напрямки політичного центризму. Це – лібералізм, соціал-демократія та християнська демократія. З кожним роком неухильно зростає їхня роль і місце в політичній та економічній сферах, тому розглянемо їх детальніше.

Лібералізм – це така течія суспільно-політичної думки, яка визнає пріоритетність політичних і економічних прав особи в рамках, обмежених дією законів, які розуміються як узагальнення природних прав і свобод цивілізованих людей.

Лібералізм умовно розділяють на такі напрямки: класичний лібералізм, соціальний лібералізм, неолібералізм.

Ідея свободи індивіда, що є наріжним каменем системи цінностей лібералізму, є наслідком європейського культурного Ренесансу та Просвітництва і вперше з'явилася у працях Т. Гобса, Дж. Лока, Ш. Монтеск'є. Основоположниками лібералізму вважають Б. Константа та А. де Токвіля; серед його визначних теоретиків були Дж. С. Міл, Дж. Медісон, Т. Джефферсон, В. Гумбольдт. Лібералізм утвердив права і свободи людини незалежно від її походження, відкидаючи станові

привілеї. У політичному плані він став підґрунтям конституціоналізму та поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову. Вони в кінцевому підсумку були спрямовані на обмеження політичної влади та пом'якшення різних форм державного і суспільного примусу щодо індивіда. Характерними рисами лібералізму є індивідуалізм, гуманізм, толерантність і демократизм. Поряд із самоцінністю особистості така політична ідеологія наголошує на нерозривності свободи індивіда та його соціальної відповідальності перед суспільством, обстоює існування правової держави та необхідність верховенства в ній закону. Ці погляди формують напрямок, який називається класичний лібералізм.

У першій половині ХХ ст. сформувався новий тип лібералізму, що ввібрав у себе значну частину консервативної традиції. Він ґрунтувався на економічних ідеях Дж. Кейнса і розумінні держави як інституту всезагального благоденства. Цей напрямок характеризується зростаючою роллю держави у сфері регулювання економіки та перерозподілу певної частини суспільного продукту, здійснення соціально-економічних програм. На основі цього синтезу ліберальних і консервативних ідей виникло поняття “держави загального добробуту”, де поєднуються індивідуальна ініціатива її громадян з державним втручанням у соціальне й економічне життя.

Неолібералізм ґрунтується на вченнях М. Фрідмана і Ф. Гаєка. Цей напрям критикує державне регламентування економіки як економічно неефективне, що породжує безладдя і корупцію, відстоює ідеї повної приватизації і ринкових саморегуляторів.

Політичний лібералізм можна стисло визначити як доктрину, що орієнтується на правові норми, які звільняють певні права та свободи індивідів з-під контролю з боку уряду. Існує багато визначень фундаментальних прав. Наприклад, лорд Брайс визначає їх за трьома типами:

- громадянські, які передбачають відсутність контролю над індивідом у сферах, що стосуються його особистості та його власності;
- релігійні – відсутність контролю над висловленням релігійних поглядів та богослужінням;
- політичні – відсутність контролю там, де немає прямого впливу на добробут усього суспільства, і, отже, не виникає потреби в такому контролі; до цього типу він також зараховує фундаментальне право свободи преси [15, с. 5].

Американський політичний теоретик та політичний діяч Вільям Гелстоун виділяє такі переваги ліберального устрою: соціальний мир (через соціальні структури й політичні механізми, спрямовані на пошук компромісу між відмінностями та пом'якшення конфлікту, ліберальні суспільства зменшують імовірність, що незгода серед його членів перетвориться на збройну боротьбу, яка загрожуватиме людському життю); верховенство права (завдяки всеохоплюючій, ефективній і незалежній системі права, ліберальні суспільства мінімізують довільність і створюють структуру розважливо стабільних сподівань, яка сприяє планомірному досягненню індивідуальних цілей); визнання розмаїтості (ліберальні суспільства надзвичайно чутливі до розмаїття індивідуальних уподобань, талантів і життєвих планів; лише порівняно небагатьом членам бракує реальних можливостей для досягнення своїх індивідуальних цілей); тенденція до всеохоплення (ліберальна відданість раціональності має тенденцію руйнувати довільні або засновані на традиціях відмінності між людьми. Отже, ліберальні суспільства мають тенденцію вважати дедалі більший відсоток своїх членів за повноправних і рівних громадян); мінімальне приниження гідності (ліберальні суспільства мають тенденцію зменшувати сферу дії двох і більше принижень гідності в людських взаєминах: свавільної брутальності як інструменту врядування і соціального контролю та кричущих злиднів, що сковують усі сподівання і перешкоджають досягненню цілей); достаток (ліберальні суспільства суміщаються з економіками, які створюють високі рівні тих або інших ресурсів); простір для розвитку (пропонують широкий діапазон можливостей для розвитку індивідуальних талантів та здібностей, забезпечуючи індивідів розмаїттям освітніх та навчальних інституцій на багатьох рівнях. Класична ліберальна доктрина рівності можливостей поєднує цю позитивну оцінку індивідуального розвитку з твердженням, що тільки індивідуальні таланти та здібності, а не різниця, зумовлена походженням і рівнем багатства, є основою розподілу можливостей для розвитку); справедливість (характерний для ліберальних суспільств розподіл ресурсів – наслідок двох принципів, що формують основу розподільної справедливості. Вони засновані на потребах вимог, породжених самим існуванням індивідів, і на заслугах вимог, породжених різницею індивідуальних зусиль і внеску. Перший принцип утверджують, здебільшого, в політичній сфері, другий – в економіці); відкритість до істини (жодна держава не є

цілком затишним місцем для нічим не обмежуваного пошуку й поширення істини, проте ліберальні суспільства більше відкриті для істини. Цей факт відображений у розмаїтті їхніх як державних, так і приватних університетів і дослідних інститутів, у свободі вчених досліджувати те, що їм до вподоби, та спілкуватися зі своїми колегами, громадськістю. Він відображений і в їхніх політичних інституціях – у свободі та різноманітті преси, в обсязі інформації з офіційних джерел та аргументів, доступних громадськості, у процесі ухвалення постанов, де переважають норми публічності, доступу та дискусій, на відміну від прихованості та примусу); повага до приватного життя (ліберальні держави визнають: не все, що має значення для людей, відбувається в державній сфері й піддається регулюванню державними постановами. Поряд із державною міститься автономна сфера приватних почувань та вподобань. Крім того, як вважає Г. Гегель, існує царина “абсолютного духу” – мистецтва, релігії та філософії. Утвердження незалежних відносин між цими сферами – це безкінечне завдання недосконалого пристосування. Проте ліберальні суспільства, на відміну від багатьох інших, усвідомлюють необхідність таких відносин та враховують їх у своїх принципах та інституціях [1, с. 5].

Християнська демократія – це рух тих, хто за допомогою християнських принципів і демократичної техніки має на меті розв’язати низку сучасних проблем, які є в компетенції вищих органів світської влади і поза її прямим контролем. Ідеологічною основою сучасної християнської демократії є три християнські принципи: права людини (насамперед особисті), демократія (ліберальна демократія) та інтеграція (класове і міжкласове примирення через сильну християнсько-демократичну європейську інтеграцію). Отже, християнська демократія поділяє консервативні цінності індивідуалізму, повагу до приватної власності, антикомунізм і незадоволення надто активним втручанням держави.

Соціал-демократичний рух розвивається за двома великими напрямками, які мають свої характерні особливості й характерні риси, – традиційним та модерністським. Для традиційного напрямку характерний тісний зв’язок із промисловим робітничим класом, професійними спілками, кооперативним рухом. Ці партії визнають зміни, пов’язані із зміцненням ринкових засад, що відбуваються в суспільстві та економіці. Однак вони за будь-яких обставин прагнуть захищати інтереси най-

більш вразливих у соціальному плані груп населення, які можуть постраждати в умовах економічних перетворень. Другий напрям – модерністський – об'єднує партії і внутріпартійні групи, що слабше пов'язані з робітничим класом та його професійними організаціями. Вони орієнтуються на групи людей найманої розумової праці, що зайняті у найновіших галузях виробництва, на середні прошарки науково-технічної та гуманітарної інтелігенції, котрі займаються впровадженням у життя технологічних новацій.

Незважаючи на істотні розбіжності щодо розуміння конкретних шляхів розвитку економіки в рамках окремих держав, соціал-демократи виходять із практично спільного розуміння того, чим є сучасна економіка і які об'єктивні вимоги вона висуває до правлячих кіл. Вони прагнуть створити всі умови для практично необмеженої свободи руху капіталів, скорочення протекціоністських бар'єрів, надання мобільності робочій силі. Нова економіка, створена соціал-демократами у кількох країнах, характеризується послабленням регулюючої ролі національних урядів. Вони прагнуть створити сприятливі економічні умови для інвестицій й дедалі більше спираються на середні класи. Їх основна ідея за сучасних умов полягає в тому, щоб об'єднати соціальну захищеність та конкурентоспроможність громадянина [3, с. 81]. У нас соціал-демократичний рух представляють п'ять партій: Соціал-демократична партія України, Соціал-демократична партія України (об'єднана), Українська соціал-демократична партія, партія “Соціал-демократичний союз”, Соціал-демократична партія молоді.

В Україні на сьогодні найбільш розвинуті два напрямки політичного центрizmu: лібералізм та соціал-демократія. Однак не слід вважати, що центристські течії вже цілком сформувались та програмно визначились. Більшість таких партій України ще не відрізняються чіткою ідеологічно-організаційною структурованістю, не мають своїх осередків на місцях, фактично не зв'язані з основними соціальними верствами.

Більше ніж 30 партій в Україні вважають себе центристськими. Найвідомішими серед них є Ліберальна партія України (оновлена), Народно-демократична партія, партія Регіонів, Партія “Жінки за майбутнє”, Народна партія, партія “Наша Україна”. У лівому центрі зосередилося більше ніж 25 партій, найбільш потужною серед них є Соціал-демократична партія України (об'єднана) (СДПУ(о)). Правий центр у

нас представляють більше ніж 20 партій. Серед них виділяють Народний Рух України, Український Народний Рух, “Народний Рух України за єдність”, партія “Батьківщина”, Українська партія “ЄДНІСТЬ” (УП “Єдність”). Розглянемо програми деяких центристських партій, щоб визначити основні напрямки їх діяльності. Так, наприклад, у програмі Ліберальної партії України (оновленої) зазначено: “Ліберальна партія України є політичною організацією, що увібрала в себе прогресивно-теоретичні ідеї українського та світового ліберального руху. Стратегічною метою ЛПУ(о) є створення правового громадянського суспільства з високорозвинутою ринковою економікою, що спирається у своїй діяльності на середній клас як основу розвинутого суспільства, в якому вільна і творча праця громадянина забезпечить добробут суспільства. Особистість, її права та свободи – найвищі цінності лібералізму. Центром всієї теоретичної і практичної діяльності ЛПУ(о) є інтереси кожної людини, її свободи і права, її вільний розвиток” [16]. Лідер Народно-демократичної партії Валерій Пустовойтенко визначив: “НДП – партія політичного центрризму, а отже, здорового прагматизму. Наше основне гасло було і є “Людина. Родина. Добробут. Україна”. Ми працювали й працюватимемо для людини, для блага кожної родини, всього народу, в ім’я нашої незалежної України” [9, с. 2]. Центризм – основа політичної стратегії і тактики також і партії Регіонів. У їхній програмі зазначається: “Новий курс, обраний партією, – це ефективна технологія та філософія творення, яка передбачає культуру політичного компромісу, ставить у центр своєї діяльності людину, забезпечує самозбереження нації. Сила і дієвість нового курсу полягає в його близькості до інтересів найширших суспільних верств. Ми – за новий центр, як платформу поєднання та координації політики вищих державних органів управління з політикою регіонів, місцевою громадською ініціативою. Завдяки цьому центральні органи влади отримують джерела потужної підтримки та надійний орієнтир соціальної вивірності державної політики Ми – за новий центр, як точку тяжіння усіх демократичних та патріотичних сил України, політичних партій до консолідації та співпраці на новому відповідальному етапі розвитку. Ми виступаємо за рівність можливостей для людей, за соціальну справедливість” [16].

Отже, програми цих партій, як і багатьох інших, містять твердження, що вони відображають інтереси максимально широкого кола громадян, у деяких випадках – “усього народу України”. Це призво-

дить до включення в економічні та соціальні блоки програм дуже широкого набору цілей і постулатів від ліберальних до соціалістичних, здатних задовольнити людей різноманітних, у тому числі протилежних, політичних орієнтацій. Те саме в іншій системі координат присутнє у розділах, присвячених національному питанню. Загалом, як ми бачимо з практики, програми більше орієнтовані на боротьбу за виборця, ніж на практичну реалізацію у разі отримання влади. Фактично ж програми пишуть кваліфіковані фахівці під суто технологічні завдання. Вони відображають певні концепції публічної діяльності партійних лідерів, але не їх реальні погляди і дії в реальній політиці. Поява багатьох нових партій і блоків напередодні передвиборчих перегонів, небажання політичних лідерів йти на поступки один одному, налаштуватися на діалог задля узгодження індивідуального й групового інтересів задля загального блага, справляє враження, ніби вони керуються лише прагненням здобути владу за будь-яку ціну. Така невідповідність між проголошуваними ідеологічними постулатами та їх фактичною реалізацією призвела до того, що більшість наших громадян розчарувалися як в політиці, так і в політичних лідерах. Однак будемо вірити, що на наступних парламентських виборах ми оберемо таких політиків, які виправдають нашу довіру, які будуть ставити загальнолюдські інтереси вище власних.

-
1. *Гелстоун В.* Захист лібералізму // Ліберальна газета, 2005. – №47. – С. 5.
  2. *Водолазов Г.* Центризм – это новый тип мышления // *Общественные науки и современность*, 1993. – № 5. – С. 10–15.
  3. *Курило О.* Соціал-демократичний шлях // *Політика і час*, 2001. – №2. – С. 79–86.
  4. *Литвин В.* Центризм. Місце злагоди замінити не можна // *Віче*, 1994. – № 1. – С. 90–93.
  5. *История политических и правовых учений.* – М.: Наука, 1997. – 575 с.
  6. *Примуш М.* Історія і теорія політичних партій. – Донецьк: Б. в, 258 с.
  7. *Примуш М.* Демократія і багатопартійність // *Політика і час*, 2001. – №2. – С. 65–71.

8. Политология. Энциклопедический словарь. – М.: Наука, 1993. – 392 с.
9. *Пустовойтенко В.* Ми зробимо краще! // Україна і світ сьогодні, 2005. – №10. – С. 2.
10. *Сіленко А.* Соціальна держава // Людина і політика, 2001. – №6. – С. 149–154.
11. *Сіленко А.* Соціал-демократична політика: нові підходи // Нова політика, 2001. – №6. – С. 17–20.
12. Современная социал-демократия. – М.: Б. в, 1990. – 262 с.
13. *Соловьев А.* Культурные противоречия центризма // Вестник московского ун-та. – Серия: Политические науки, 1999. – № 4. – С. 34–39.
14. *Тихомиров В.* Политика центризма – путь к стабильности? // Социально-политический журнал, 1992. – №8. – С. 92–96.
15. *Фукуяма Ф.* Всесвітня ліберальна революція // Ліберальна газета, 2003. – №31. – С. 5.
16. <http://election2006.ukrinform.ua/partia>.

POLITICS OF CENTRISM: THE THEORY AND PRACTICE

Vita Hrytsaniuk

*Ivan Franko National University of L'viv, Universytets'ka Str. 1,
L'viv, 79000, Ukraine*

The essence of politics of centrism is determined. The analysis of different points of view and different approaches to definition of theoretical bases of the politics of centrism is conducted. It is underlined, that the centrism does not exist in pure theoretical manifestation, thus parties of centristic orientation have different programme installations, historical and cultural traditions in each country. Conditions of formation of politics of centrism in Ukraine are considered.

Key words: A politics of centrism, liberalism, the state of well-being, Christian democracy, social democracy.

*Стаття надійшла до редколегії 04.01.2006
Прийнята до друку 30.01.2006*